

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО
Кафедра українознавства

НАДІЯ ЧЕРКЕС

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ТА ЕТИКЕТ ЛІКАРЯ

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ І ЗАВДАННЯ
ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
Студентів медичного факультету
з підготовки фахівців другого
(магістерського) рівня вищої освіти
галузі знань 22 «Охорона здоров'я»
спеціальності 222 «**Медицина**»

ЛЬВІВ 2023

“Методичні поради” містять короткий опис дисципліни, тематичний план лекцій та практичних занять, невеликий блок творчих завдань та системну серію вправ та завдань для самостійного вирішення та опрацювання студентами, що передбачає: а) широку роботу з інформативними фаховими текстами; б) виконання мовознавчих тренінгів; в) осмислення українських фразеологізмів та афоризмів; г) ознайомчу роботу зі словниками; д) детальну роботу із довідковими джерелами з культури української мови; е) рубрику “Це цікаво!”, яка дає можливість замислитися над привабливими фактами культури мовлення; є) написання рефератів та невеликих за обсягом тематичних повідомлень із використанням кількох наукових чи публіцистичних джерел.

Мета методичних порад — навчити студентів самостійно опрацьовувати будь-яку тему курсу, сприяти творчому розвитку їхньої думки, дати можливість усім, кому небайдужа культура української мови, поглибити свої філологічні знання і сприяти якісному виконанню фахово-комунікативних обов’язків медичними працівниками, вмінню самостійно перевірити свій рівень володіння нормами культури мовлення.

Для викладачів закладів вищої медичної освіти I та II рівнів акредитації, учителів загальноосвітніх навчальних закладів, студентів медичних факультетів, учнів шкіл та всіх охочих пізнати силу впливу рідного слова, побачити незаперечну красу та вишуканість української мови.

УКЛАДАЧ:

ЧЕРКЕС Надія Дмитрівна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри українознавства Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Купчинська Зоряна Олегівна

докторка філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови імені професора Івана Ковалика Львівського національного університету імені Івана Франка

ГОНТАРУК Лариса Володимирівна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри загального мовознавства Львівського національного університету імені Івана

Тематичний план самостійної роботи студентів

№ з.п	ТЕМА	Кількіст ь годин
1.	Мовна толерантність людини.	2
2.	Києво-Могилянська академія як засадничий заклад формування культури спілкування.	2
3.	Вплив культури мовлення на стан економічного та політичного розвитку країни.	2
4.	Культура мови і духовність народу.	2
5.	Культура мови і національна самосвідомість.	2
6.	Культура мови без меж і кордонів.	2
7.	Поняття “гуманістичної етики” у медицині.	2
8.	Етика спілкування наших предків.	2
9.	Імідж як чинник культури мовлення.	2
10.	Правила мовної поведінки у медичній установі.	2
11.	Співвідношення змісту мовлення і мовних засобів і культура мови лікаря.	2
12.	Культура досконалого фахового мовлення медика.	2
13.	Ефективність мовних засобів для культури мови лікаря.	2
14.	Культура мови у різних моделях спілкування.	2
15.	Культура спілкування людини як діяльність спілкування.	2
16.	Інтерактивний аспект спілкування через окремі компоненти спілкування у процесі спільної діяльності медичних працівників.	2
17.	Вербальна терпимість і вербальна агресія медика.	2
18.	Мовний мікрокосм лікувальної установи.	2
19.	Мовна поведінка керівника медичної установи.	2
20.	Фахова бесіда як форма мовленнєвої комунікації лікаря.	2
21.	Писемне мовлення лікаря. Культура ведення основних документів.	2
22.	“Лікарю, вилікуй себе сам!” (ще раз про текстові мовні помилки).	2
23.	Колективне спілкування у медичних установах. Різновиди. Особливості ведення.	2
24.	Культура наукової мови медика.	2
25.	Мовні і мовленнєві ознаки медичної науки.	2
26.	Продуктивні різновиди мовленнєвої діяльності медика-науковця.	2

27	“Бо то не просто мова, звуки” (за Тичиною).	2
28	Мовна культура візуального спілкування.	2
29	Позавізуальне спілкування: види, особливості культури мовлення.	2
30	Мовна культура і мовленнєвий етикет. Сучасна мова і її шанси на виживання.	2
	ВСЬОГО	60

РОЗДІЛ 1. Методичні поради та завдання для самостійної і творчої роботи студентів

А. МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ (ЗАГАЛЬНІ ЗАУВАГИ).

Вивчаючи курс “Культура мовлення та етикет лікаря”, студенти, окрім аудиторної роботи на практичних заняттях, мають змогу самостійно опрацювати теоретичний та логіко-практичний матеріал.

Найцікавішою в цьому плані є самостійна робота студентів зі спеціально підібраними до кожної теми медичними текстами та доцільними уривками сучасної художньої літератури, а також із текстами наукової чи професійної літератури, які студенти підшукують за власним бажанням колективно чи індивідуально, в аудиторії чи перебуваючи вдома.

Рівень культури мовлення — це рівень опанування тонкощами спілкування у межах свого фаху, рівень володіння професійною мовою, спеціальними термінами, назвами необхідного для роботи обладнання та інструментарію. Тому саме самостійне осмислення важливості набуття потрібних мовленнєвих навичок і вмінь здатне допомогти студентові опанувати мову своєї майбутньої професії, вільно використовувати найдоречніші у кожній конкретній ситуації слова та синтаксичні конструкції, влучно добирати лексику свого профілю і легко й невимушено володіти нею, не допускати власних та вміти вчасно й коректно виправляти помилки колег-співрозмовників. Кожне слово, кожен вираз, кожна фразеологічна чи синтаксична мовленнєва одиниця повинна бути побудована за стилістично-цільовими та лексико-граматичними законами українського слововживання, не допускаючи дисонансу, двозначності чи недомовленості. Відомо, що добре осмислена проблема — це наполовину вирішена проблема. Тому якщо майбутній медик навчиться свідомо й критично ставитися до свого професійного мовлення, правильно оцінювати його, то належний рівень його лінгвістичної грамотності покращить і рівень його майстерності як лікаря. Культура мовлення є

безперечно важливим компонентом фахової готовності спеціаліста будь-якої галузі знань. Проте особливою мірою це стосується медичних працівників, оскільки вони щодня безпосередньо спілкуються з людьми під час ретельного виконання своїх службових обов'язків.

За даними сучасних наукових психологічних досліджень від культури професійного мовлення лікаря нерідко залежить успіх лікування і якість проведених медико-профілактичних, діагностичних та лікувальних дій і маніпуляцій. Загалом результат лікування рівносильно залежить як від рівня спеціальних знань медичного працівника, так і від його вміння коректно й виважено спілкуватися з пацієнтом. Вправи і завдання методичного збірника створені з урахуванням окремих структурних компонентів фахово-медичного мовлення: *когнітивного* (знання літературної нормативності), *комунікативного* (використання мовних засобів з певною метою, в конкретних умовах і ситуації спілкування) і *експресивного* (вдале застосування наголосу, тембру, сили голосу, мелодики, темпу, ритмо-динаміки та доречних зупинок і пауз).

Самостійне виконання студентами аудиторних, домашніх та творчо-пошукових завдань дасть можливість оволодіння ними високою культурою усного та писемного професійного мовлення, вдосконалення вже набутих знань та набуття гнучких практичних навичок із бездоганним умінням застосовувати їх у практичній діяльності.

Б. САМОСТІЙНІ ТА ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПОГЛИБЛЕНОГО ОПРАЦЮВАННЯ КУРСУ “КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ТА ЕТИКЕТ ЛІКАРЯ” З ТЕМАТИЧНИМ ЇХ РОЗПОДІЛОМ ЗА КОНКРЕТНИМИ ТЕМАМИ (60 ГОДИН).

**Тема: Мовна толерантність людини. Києво-Могилянська академія як засадничий заклад формування культури спілкування. Вплив культури мовлення на стан економічного та політичного розвитку країни.
Культура мови і духовність народу
(8 год.)**

ЧАСТИНА 1. Творчі завдання.

Завдання 1. За поданим висловом напишіть твір-роздум щодо сучасності України :

Високі ті могили ,

Де лягло спочити
Козацькеє біле тіло ,
В китайку повите .

Т. Шевченко

Завдання 2. *Напишіть реферат на тему “Культура в мові і культура мовлення медичного працівника”.*

Завдання 3. *Як ви розумієте вислів академіка М. Голубця :*

“В ієрархії національної культури мова відігравала головну роль втілення, виразника і транслятора вікових культурних надбань”.
Письмово обґрунтуйте свої міркування .

Завдання 4. *Напишіть реферат на тему “Киево-Могилянська академія як засадничий заклад культури спілкування”.*

ЧАСТИНА П. Вправи і завдання для самостійного опрацювання.

Завдання 1. *Оскільки фразеологізми не перекладаються із однієї мови на іншу, спробуйте підібрати українські фразеологічні одиниці до неправильно “скалькованих” покручів. Уведіть їх у речення. Запишіть ці речення.*

*Зразок: Ех, життя — копійка! (з рос. Эх, жизнь моя — копейка!) -
Укр.: Життя, як собаці на перелазі, або Живу, як горох при дорозі:
хто не йде, той і скубне.*

- Відриватися на повну (з рос. Отрываться на полную) -
- Бути на поганому рахунку у когось (з рос. Быть на плохом счету у кого-либо) -
- Підмочена репутація (з рос. Подмоченная репутация) -
- Зробити міну (з рос. Сделать мину) -
- Дьоргати за шнурки когось (з рос. Дергать за веревки кого-то) -
- Стид не дим — очей не виїсть (з рос. Стыд не дым — глаза не выест) -
- Проти рожна не попреш (з рос. Против рожна не попрешь) -
- З великою охотою (з рос. С большой охотой) -
- Ні в зуб ногою (з рос. Ни в зуб ногой) -
- Хто в ліс, хто по дрова (з рос. Кто в лес, кто по дрова) -
- Ні при яких умовах (з рос. Ни при каких обстоятельствах) -

Завдання 2. Поміркуйте над сучасним станом економіки України. Подані нижче словосполучення введіть у речення так, щоб утворився зв'язний текст.

Словосполучення для довідки: вугільна промисловість, поза межею бідності, робоча сила, енергетична могутність, добування чорних і кольорових металів, розвинене машинобудування, виробництво устаткування, харчова промисловість, транспортні засоби, експортні товари, продукція рослинництва, машини та обладнання, харчові продукти, мінеральні добрива.

Завдання 3. Із художньої літератури, газет чи журналів випишіть три уривки, у яких би йшлося про високу духовність українців чи ситуації бездуховності. Усно прокоментуйте свій вибір.

Завдання 4. Подані твердження розподіліть у дві колонки, заповнивши таблицю:

Правильно	Неправильно
...	...

Мовна толерантність населення у час війни є зайвою.

Мовна толерантність населення є одним з вирішальних чинників стабільного суспільства.

Мовна толерантність — це дуже делікатна сфера людського спілкування.

Мовна толерантність формується протягом розмови.

Мовна толерантність формується природнім чином.

Мовна толерантність може легко бути зруйнована економічними чинниками.

Управлінській еліті мовна толерантність не є потрібною.

Перехрещення фінансових інтересів центральної та регіональних еліт створює загрозу мовній толерантності.

Якщо Україна справді бажає ввійти до Євросоюзу, мовні проблеми їй ні до чого.

Якщо Україна дійсно бажає збудувати демократичне суспільство, то аксіомою для неї має бути важливість мовної культури громадян.

Полілінгвізм в Україні є дестабілізацією суспільства.

Полілінгвізм в Україні повинен бути головним.

“Багатомовність” регіонів шкідлива для розвитку держави.

Завдання 5. Напишіть невелике повідомлення про знайомого вам медичного працівника, використовуючи (де буде доречно) подані нижче словосполучення та сталі вирази.

Висіти на волосинці, урятувати життя, напружене життя, не шкодувати свого часу, застосовувати всі свої знання, як зазвичай, вияв уваги, полегшення страждань, жити повноцінно.

Завдання 6. Проаналізуйте текст. Напишіть свій варіант твору на тему “Слово, натхнуте вірою в свою силу, в примат духовного чинника — творить дива” (Дмитро Донцов)

За Донцовим, Шевченко “вогнем — розпеченим залізом свого слова — прийшов ... гоїти рани анемічної сучасности”, він “...розпанахував гниле серце вогнем свого слова”, “проганяв диявола словом” (Дмитро Донцов). Ця одержима поетова праця лікаря-учителя-езотерика-пророка мала за основу креативне трактування природи слова: а) первинність духового чинника над матеріальним: “Слово, натхнуте вірою в свою силу, в примат духового чинника — творить дива, і в життя людини і нації. Він це знав, знав, що Вища сила, яку прикликали до себе євангельські хворі, сила незрима, духовна, — лікувала фізичні недуги і душевні, творила дива і в царині фізичній” (Дмитро Донцов); б) національна окремішність через слово у протиставленні *свій-чужий*: “Прийшов час, те слово ожило, пламенем взялось і запалило оселі займанців...”, “лукавим їх словам не треба йняти віри” — звідси одна з основних максим Шевченка: “любови хто не має до рідної країни, — той серцем дід, каліка” (Дмитро Донцов) (І. Фаріон. Концепт „слово” у рецепції Дмитра Донцова // І. Фаріон. Слово – меч духовний. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. – С. 18–19).

Завдання 7. Продовжте текст, міркуючи про мовну толерантність людини і виразність слова медика:

Слова випромінюють енергію, але щоразу іншу. Це нагадує випромінювання світла зірками. Слово доходить до нас із глибини віків, коли ситуація, що його, слово, покликала, давно вже змінилася, проте сигнал чинний. Саме через Слово ми виходимо за межі себе, прилучаючись до всього свого народу. Через Слово відбувається рух, стремління до ідеалу, що перебуває поза тобою і вище (П. Мовчан. Мова – явище космічне // Твори в трьох томах.

Том III. Координати часу: Літературно-критичні статті, публіцистика, есе. – К.: Вид. центр „Просвіта”, 1999. – С. 180)

Завдання 8. *Захисту якої із перерахованих мов національних меншин України не стосуються положення Європейської хартії регіональних мов. Чому?*

Довідка: білоруська, болгарська, гагаузька, грецька, кримськотатарська, молдавська, німецька, румунська, словацька, польська, російська, грузинська, угорська.

Завдання 9. *Підготуйте усне повідомлення на тему: “Актуальність надання російській мові статусу другої державної мови у час воєнного стану”.*

Завдання 10. *Колективна робота в групі. Перша половина групи повинна підібрати якнайбільше епітетів та метафор до визначення “лікар, який вміло користується словом” (позитивна характеристика). Друга половина групи добирає епітети та метафори до визначення “лікар, який погано володіє словом” (негативна характеристика).*

ЧАСТИНА III. Рекомендована література до теми.

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник / Ф. С. Бацевич. - К.: Вид. центр “Академія”, 2004. - 344 с.
2. Голубець Михайло. На захист рідної мови й культури мовлення / М. А. Голубець. — Львів: Манускрипт, 2011. - 56 с.
3. Загнітко А. П. Українське ділове мовлення: професійне і непрофесійне спілкування / А. П. Загнітко. - Донецьк: ТОВ ВКФ “БАО”, 2014. - 480 с.
4. Лісовий М. І. Культура професійного мовлення : навч. посіб. для студентів вищ. мед. навч. закл. / М. І. Лісовий. — Вінниця : Нова Книга, 2022. — 176 с.

**Тема: Культура мови і національна самосвідомість.
Культура мови без меж і кордонів
(4 год.)**

ЧАСТИНА 1. Творчі завдання.

Завдання 1. *Уважно прочитайте цитату В. Гумбольдта.*

Напишіть твір-роздум на тему “Мова і думка людська”.

Для найбільш повсякденного почуття і найглибшої думки мова виявляється недостатньою, і люди споглядають на цей невидимий світ, як на далеку країну, куди веде їх лише мова, ніколи не доводячи до цілі. Будь-яке мовлення у високому сенсі слова є боротьба з думкою, у якій відчувається то сила, то безсилля(5, с.378) [Гумбольдт В. Характер языка и характер народа //В. фон Гумбольдт. Язык и философия культуры. - М.: Прогресс, 2005. - 425 с.]

Завдання 2. *Напишіть реферат на тему “Самосвідомість як прояв духовного життя людини”.*

Завдання 3. *Виготовте кольоровий інформативний плакат “Мова і свідомість”.*

ЧАСТИНА П. Вправи і завдання для самостійного опрацювання.

Завдання 1. *Підкоректуйте подані твердження. Неправильні речення запишіть правильно.*

- Зі свідомістю тісно пов'язане уявлення про самосвідомість.
- Сутність самосвідомості можна зрозуміти тільки крізь історичні етапи.
- Самосвідомість ізучає духовне життя і аналізує його ізначальні проявлення.
- Свідомість помага людині установлять і управлять взаємовідношення з реальністю.
- Свідомість чоловіка не може быть зведена лиш до лічної форми.
- У суспільній свідомості отражається биття якого-то суспільства на віддільному етапі історичного розвитку.
- Людина, як звісно, має кромі біологічних предпосилок і соціальной природи, а й суто індивідуальні черти.
- Людська дія безусловно пронизана свідомістю, бо остання необходима для реалізації кождоденних планів.
- Мова — це система знаків, за допомогою яких люди спілкуються і пізнають світ.
- Дякуючи номінативній функції мови, людство здійснює процес пізнання.

Завдання 2. *Із газет чи журналів випишіть публіцистичну статтю, у якій розповідається про сучасне суспільно-політичне життя України. Перекажіть її близько до тексту.*

Завдання 3. *Випишіть п'ять крилатих висловів про важливість правильності мови, які належать українським історичним діячам. Прочитайте їх виразно вголос.*

Завдання 4. *До поданих українських слів доберіть іншомовні відповідники.*

Зараження, захворювання, відновлення, байдужість, людяність, свідомість, пристосування, моторний, нікчемний, лякливий, судинний, суперечка, оздоровлювати, вродливий, сухоти, слухний.

Завдання 5. *Узгодьте наведені нижче українські прізвища зі словом клініка (лікарня).*

Зразок: Клініка Яворських.

Перебийніс, Заяць, Майборода, Нетудихата, Вовк, Костецький, Паливода, Круторіг, Кушнір, Непитайло, Біленький, Наливайко, Швець, Глухий, Наддністрянський, Хмельницький, Пелехатий, Дрогобраз, Півень, Цвіркун, Шовкошитний, Кравчук, Романенко, Півторак.

Завдання 6. *Знайдіть і виправте помилки в реченнях. Поясніть їх.*

- Любий хірург зробить названу операцію.
- Цей вірус унічтожає нова сиворотка.
- Для діагностики цієї хвороби долучили самих кращих терапевтів.
- Справка видана Іваненко Івану Івановичеві в тім, що він болів грипом.
- На слідуєчій неділі доктор Ніколаєнко приймати не буде.
- У хворої озноб і крутиться голова.
- Неполучені документи прислано заказним письмом.
- Прививки від корі не зробили іще групі номер дев'ятий.
- Закривайте будь-ласка за собою двері.
- Він має практику в якості дільничого лікаря-педіатра.
- Больний два місяця знаходився в комі.
- У пацієнтки була гостра біль у області серця.
- На адрес клініки поступив грошовий перевод за виїзді

медичинські послуги.

- Цей дедушок більш хворий, як хворий із сусідньої палати.
- Дата вступу хворого діабетом в лікарню вказана в карточці невірно.
- Старайся не причиняти зла.
- Хворі, тихше, заспокоюємся!

Завдання 7. *Перекладіть українською мовою, використовуючи при потребі термінологічний словник. З одним зі словосполучень (на Ваш вибір) складіть речення.*

Лечащий врач, стимулирующая гормонотерапия, тормозящий путь, корригирующая гимнастика, опоясывающий лишай, обседедирующая пневмония, рецидивирующая лихорадка, жаропонижающее средство, давящая повязка, моющая жидкость, национальное сознание, научное мышление, медицинское учреждение, языковая толерантность, существование крепостного права, этническая группа, пестрая разнообразность, освободительная борьба, сельскохозяйственные угодья, согревающий компресс, увеличенные железы, случайная ситуация, решающее влияние, родственные языки, свободное общение, длительная консервация, последние десятилетия, миграционный коридор.

Завдання 8. *Продовжіть речення. Запишіть їх.*

- Тривала імперсько-русифікаторська політика підвищила роль ...
- В Одесі культурна вага української мови завжди була питомою, оскільки основу її носіїв становили вихідці з ...
- Мовна толерантність — це вербальна система загальнолюдських ...
- Сучасна лінгвокультурологія стверджує, що мова, мислення і культура і тісно ...
- За допомогою культури мови потрібно виховувати в собі духовне прагнення до чистоти ...
- Знебарвлення, спрощення, калькування російськомовних одиниць — сумні тенденції неправильного українського ...
- Кожен свідомий українець повинен усвідомлювати, що мова творить ...
- Поневолею можна вважати те суспільство, громадяни якого не володіють власним національним ...
- Політичним інструментом зросійщення України стали

численні урядові ...

- Українсько-російський суржик в умовах агресії Росії на українській землі є не діалектним витвором, а ...

Завдання 9. Прочитавши вислів Івана Огієнка про мову, з'ясуйте значення рідної мови у житті суспільства. Запишіть свої міркування.

“Мова є найголовнішим і найміцнішим цементом, що об'єднує етнографічний народ і перетворює його в свідому націю” (Іван Огієнко)

Завдання 10. Вивчіть прислів'я, в яких відображаються народні погляди на культуру мовлення. На тему одного з них (на Ваш вибір) напишіть невелике публіцистичне висловлювання.

- Скажеш — не вернеш, напишеш — не зітреш.
- Краще недоговорити, ніж переговорити.
- Умієш говорити — умій слухати.
- Сказано й на глум, а ти бери на ум.
- Гостре словечко коле сердечко.
- Слово не горобець: вилетить — не спіймаєш.
- Умій вчасно слово вставити і вчасно промовчати.
- Усе, що маєш сказати, — обміркуй!
- Від меча рана гоїться, а від слова — ятриться.
- Як мудра голова, то й слово — не полова.

ЧАСТИНА Ш. Рекомендована література до теми.

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник /Ф. С. Бацевич.- К.: Вид. центр “Академія”, 2004. - 344 с.
2. Голубець Михайло. На захист рідної мови й культури мовлення / М. А. Голубець. — Львів: Манускрипт, 2011. - 56 с.
3. Загнітко А. П. Українське ділове мовлення: професійне і непрофесійне спілкування / А. П. Загнітко. - Донецьк: ТОВ ВКФ “БАО”, 2014. - 480 с.
3. Масенко Я. Мова і суспільство: постколоніальний вимір .- К.: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2004.

Тема: Поняття “гуманістичної етики” у медицині.

Етика спілкування наших предків.

Імідж як чинник культури мовлення.

Правила мовної поведінки у медичній установі.

(8 год.)

ЧАСТИНА 1. Творчі завдання.

Завдання 1. Напишіть твір-роздум “Чи лікар повинен бути гуманним?”

Завдання 2. Підготуйте невелике повідомлення “Як спілкувалися у часи Київської Русі?”

Завдання 3. Напишіть поетичний (прозовий) твір “Козацька вольниця спілкування”.

ЧАСТИНА П. Вправи і завдання для самостійного опрацювання.

Завдання 1 (для парного виконання). Поміркуйте, чи має бути певний імідж у лікаря. Зважте “за” і “проти”. Підготуйте діалог опонентів на тему “Імідж і медична практика”.

Завдання 2. Сформулюйте і запишіть відомі вам правила мовного комунікування медиків.

Завдання 3. Виготовте кольоровий плакат для медичної клініки “Увага — мова!” (як потрібно чи не потрібно говорити лікареві з пацієнтом). Можна використовувати матеріали Івана Огієнка щодо рідномовних обов’язків.

Завдання 4. (для дискусії в групі). “Чи повинен бути корпоративний імідж у медичної установи: певної лікарні, поліклініки, відділення тощо?”. Підготуйтеся до дискусії в групі. На занятті озвучте свої позиції, спираючись на попередньо підготовлені приклади.

Завдання 5. (для роботи в групі). Придумайте казку, яка починається словами “Жив-був собі один Лікар”. Кожен наступний студент говорить ще лише одне речення, яке повинно продовжити попереднє за змістом.

ЦІКАВО!

ДЕ СТАВИТИ КОМУ?

Вправа з граматики для лікаря: Хворого вилікувати не можна залікувати.

ЧАСТИНА Ш. Рекомендована література до теми.

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник /Ф. С. Бацевич.- К.: Вид. центр “Академія”, 2004. - 344 с.
2. Голубець Михайло. На захист рідної мови й культури мовлення / М. А. Голубець. — Львів: Манускрипт, 2011. - 56 с.
3. Загнітко А. П. Українське ділове мовлення: професійне і непрофесійне спілкування / А. П. Загнітко. - Донецьк: ТОВ ВКФ “БАО”, 2014. - 480 с.
4. Лісовий М. І. Культура професійного мовлення. - Вінниця, 2022.

Тема: Співвідношення змісту мовлення і мовних засобів і культура мови лікаря.

**Культура досконалого фахового мовлення медика
(4 год.)**

ЧАСТИНА 1. Творчі завдання.

Завдання 1. *Уважно ознайомтеся зі змістом таблиці 1. Напишіть один із жанрових типів мовлення (на Ваш вибір), дотримуючись основних вимог до нього і норм культури мовлення на запропоновану чи самостійно обрану тему:*

1. Типи мовлення і медична практика.

Типи	Основна	Основні вимоги до	Імовірна тематика
------	---------	-------------------	-------------------

мовленн я	функція	побудови висловлювання	
Розповід ь	Повідомлення про подію	Експозиція (вступ), зав'язка, кульмінація, розв'язка	1. Науково- практична конференція з педіатрії. 2. Нарада лікарів- інфекціоністів з питань наслідків COVID-19. 3. Консиліум з приводу складного терапевтичного діагнозу.
Опис	Словесне зображення об'єкта	Логічна послідовність чисельних і частотних ознак, що відображають природу вислову, фіксація вважливих деталей	1. Хірургічне відділення міської лікарні. 2. Поліклініка сімейної медицини. 3. ЛОР-відділення обласної дитячої лікарні
Роздум	Доведення або з'ясування чогось	Теза. Аргумент(и). Висновок.	1. Розвиток української терміносистеми. 2. Лікар(і)- письменник(и). 3. Новітні методи лікування онкозахворювань. 4. Усталені вислови у медицині.

Завдання 2. *Напишіть реферат на одну із запропонованих тем:*

1. Добірна українська мова — найдієвіший інструмент лікувального процесу.
2. Мова професійного спілкування медика: особливості і труднощі.
3. Інтерпрофесійна комунікація: специфіка та різновиди.
4. Медична реклама — якою їй бути?
5. Найважливіші огріхи медичної комунікації.

Завдання 3. Складіть діалог або полілог (колективний поліфонічний діалог) за однією зі схем:

- “Лікар-пацієнт”
- “Сімейний лікар-лікар вузького профілю” (на ваш вибір)
- “Лікар-лікар”
- “Консиліум для встановлення проблемного діагнозу”

Усі репліки будуйте із дотриманням норм культури мовлення.

ЧАСТИНА П. Вправи і завдання для самостійного опрацювання.

Завдання 1. На основі уривка листа Василя Стуса та аналізу поетового “виднокола індивідуального життєіснування” оцініть мовне “я” усного спілкування лікаря.

“Мовне “я” — це фіксоване для соціальних потреб видноколо життєіснування, форма цього життєіснування, явище, перевернуте і явлене на соціальний екран, на його потребу; тобто, мовне “я” — це вже подвоєна форма, форма форми (опускаю інші чинники, пов’язані з системними особливостями). І через це мовне “я” не є тотожним видноколові індивідуального життєіснування. Воно не стільки виявляє його, скільки приховує за виробленими шибамися поглядів, фільтрується через них, виявляючись лише в тій мірі, в якій дається ситові...” (В. Стус. Листи до сина. - Івано-Франківськ: Лілея-НВ.- 2002. - С.100)

Завдання 2. За доступними вам довідковими та лексикографічними джерелами з’ясуйте значення наповнення першої частини складних слів “**мезо**”. Наведіть приклади таких слів і введіть їх у речення.

ЦІКАВО!

1887 року польський лікар-офтальмолог Людвіг Заменгоф створив міжнародну мову для полегшеного спілкування між представниками різних народів. В основі цієї мови лише 900 загальноживаних латиномовних коренів і 16 правил. Заменгоф не став афішувати своє авторство і випустив підручник під псевдонімом “Доктор Есперанто”. Нова мова дістала назву **есперанто** (той, що має надію).

Завдання 3. Древні мудреці виявляли свої думки за допомогою образів. Наприклад, Сонце означало Істину; Змій, звитий у кільце, — вічність; Небо — висоту... Підберіть не менше 10 образів для позначення а) мови; б) лікаря; в) мудрості.

Завдання 4. Доберіть по 6 пар слів, у яких словорозрізнювальну функцію виконує а) голосний звук (наприклад, син-сон); б) приголосний звук (наприклад, гриб-грип, рад-р'ад).

Завдання 5. Колективна вправа для групи. Половина групи утворює іменники з позитивно-оцінним суфіксом, друга половина — з негативно-оцінним суфіксом. Одразу студенти кожної підгрупи придумують речення з новоутвореними словами.

рученьки: Рученьки мамині втомилися.

Взірець: руки/

\ ручища: Ручища загребуці хапають все, що можуть.

Слова для роботи: очі, сніг, дім, хлопець, баба, зима, вітер, гриб, вовк, дуб, бджола, віз, човен, бій.

ЧАСТИНА Ш. Рекомендована література до теми.

1. В. Стус. Листи до сина. - Івано-Франківськ: Лілея-НВ.- 2002. - С.100
2. Лісовий М. І. Культура професійного мовлення. - Вінниця, 2022.
3. Масенко Я. Мова і суспільство: постколоніальний вимір .- К.: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2004.
4. Шевчук С. В. Ділове мовлення. - К., 2009.

Тема: Ефективність мовних засобів для культури мови

лікаря.

**Культура мови у різних моделях спілкування. Культура спілкування людини як діяльність спілкування.
(6 год.)**

ЧАСТИНА 1. Творчі завдання.

Завдання 1. Прочитайте та запам'ятайте українські прислів'я про мову і культуру мовлення. На тему одного з них (на Ваш вибір) напишіть твір.

- Дбай про слово — воно не полова.
- Мудрий не все те каже, що знає, а дурний не все те знає, що каже.
- Як розумна голова, то розумна і мова.
- Золоті слова та ще й до речі сказані.
- Хто вміє промовчати, знає, що сказати.
- Тричі подумай, перш ніж раз сказати.
- Як хочеш, щоб до тебе люди говорили, — так і ти до них говори.
- Завжди краще недоговорити, аніж переговорити.
- Розумний чоловік говорить небагато, слухає — більше, а думає — найбільше.
- Слово не горобець, вилетить — не спіймаєш.
- Від меча рана гоїться, а від слова — ятриться .
- Брехливим словом увесь світ обійдеш, а назад не вернешся.
- Птицю пізнати по пір'ю, а людину — по мові.
- Хто рідної мови цурається, хай сам себе стидається.
- Щира мова й добре діло душу й серце обігріли.
- Гостре словечко коле сердечко.

Завдання 2. Напишіть реферат на тему “Суржик — стихійне лихо української мови”.

Завдання 3. Прочитайте уривок із вірша Олександра Олеся “Не сумуй, дитино, що немає тата”. Поміркуйте над його змістом. Викладіть письмово свої думки щодо зв'язку поезії з сучасними подіями в Україні.

... Виростай, мій сину,
будь міцний, як криця.
Виростеш, - скажу я,
де лежить рушниця,
Де лежать набої,
де лежить граната.
Не сумуй же, сину,

що немає тата.
Щоб не знав спокою
окупант-чужинець,
Щоб боявся навіть
слова "українець"! (1918 р.)

ЧАСТИНА П. Вправи і завдання для самостійного опрацювання.

Завдання 1. *Впишіть із художньої літератури чи публіцистичних творів приклади, де слова-омоніми біль-біль є чоловічого і жіночого роду. Розкрийте значення кожного з них.*

Завдання 2. *Прочитайте вірш Богдана-Ігоря Антонича “Літній вечір”. Визначте засоби підсилення звукової виразності, використані поетом. Назвіть їх. Правильно і виразно вимовляйте всі слова.*

Від спеки місто важко дише,
Й чоло його шорстке й червоне
Під віялом нічної тиші
Поволі стигне і холоне.

Тремке натхнення віддзвеніло,
Застигло в мудрій вірша брилі.
Твоє чи не твоє це діло,
ти сам збагнути вже не в силі.

Крізь гамір дня незмінне “завжди”.
Заснеш, заснеш без зір, поете,
Життя на звуки розмінявши,
Мов золото в дрібні монети.

Завдання 3. *Впишіть з художньої літератури приклад алітерації (літер с, ж, л, р, т, н, г чи будь-якої іншої), наприклад, “Журилась журно пара журавлів” (Н. Черкес). Придумайте і запишіть власне речення з алітерацією.*

Завдання 4. *Впишіть з фольклору чи художньої літератури приклад асонансу, наприклад: “Ого-го!” - гоготіли голосно горді гуси на вигоні (Н. Черкес). Придумайте і запишіть власне речення з*

ЦІКАВО!

Репресії проти літери “ї”

У зв'язку з відсутністю літери “ї” у російському алфавіті офіційна “Москва” заперечувала навіть думку про її існування в часи Київської Русі. Проте літеру “ї” активно використовували різні писці княжої доби Русі-України, про що свідчить текст “Остромирового Євангелія” (1056-1057 р.р.)

Завдання 5. Як ви розумієте думку Бориса Антоненка-Давидовича про те, що “мова — це щось далеко більше за механічний зв'язок між людьми, це — відбиток свідомості людини, це — прояв її”. Оформіть свої міркування у невеликий твір-роздум.

ЧАСТИНА III. Рекомендована література до теми.

1. Заболотний О. Мовознавчі турніри / О. В. Заболотний// Дивослово, 2021. - № 4. - С.61-68.
2. Ткач М. Звідки родом літера “ї” /М. Ткач // Дивослово, 2012. - № 11. - С.18.
3. Масенко Л. Мова і суспільство: Постколоніальний вимір. - К.: Видав. Дім “Києво-Могилянська академія”. 2004. - 163 с.

16 Тема: Інтерактивний аспект спілкування через окремі компоненти спілкування у процесі спільної діяльності медичних працівників (2 год.)

ЧАСТИНА 1. Творчі завдання.

Завдання 1. Намалюйте кольоровий плакат “Дерево активного спілкування”, де окремими гілками були б основні принципи

інтерактивного спілкування.

Завдання 2. Напишіть невелике повідомлення “Що значить бути активним у спілкуванні з колегами-лікарями?”

Завдання 3. Напишіть проблемну розвідку: “Рівність позицій спілкування: де вона можлива/неможлива?”

ЧАСТИНА П. Вправи і завдання для самостійного опрацювання.

Завдання 1. Заповніть таблицю-схему “Інтерактивне спілкування”.

Принципи інтерактивного спілкування	Приклади з уявної (реальної) медичної установи
1. Принцип активності.	
2. Принцип експерименту.	
3. Принцип зворотного зв'язку.	
4. Принцип рівності поглядів.	
5. Принцип довіри.	

Завдання 2. Випишіть з художнього тексту уривок колективного спілкування. Визначте, які елементи (принципи) інтерактивної комунікації ви помітили. Обґрунтуйте кожну позицію.

Завдання 3 (колективне — для 3-4 студентів). Узявши за тему обране самостійно українське прислів'я, складіть інтерактивну бесіду з дотриманням принципів інтерактивного спілкування.

Завдання 4. Укладіть інтерактивний діалог на тему, окреслену у вислові Т. Г. Шевченка “Ну що б, здавалося, слова? Слова та голос — більш нічого. А серце б'ється, ожива, як їх почує...”

Завдання 5. Складіть інтерактивну дискусію медичного тематичного напрямку, використовуючи подані нижче слова та словосполучки.

Довідка: вельми вдячний, розпочати, дуже перепрошую, згідно рішення, відповідно до ситуації, проаналізували, за результатами аналізів, виконання обов'язку, лікарі-інтерни, (не) ігнорувати

точку зору, (не) прислухатися до порад, опановані навички, позбутися амбіцій.

ЧАСТИНА Ш. Рекомендована література до теми.

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник /Ф. С. Бацевич.- К.: Вид. центр “Академія”, 2004. - 344 с.
2. Загнітко А. П. Українське ділове мовлення: професійне і непрофесійне спілкування / А. П. Загнітко. - Донецьк: ТОВ ВКФ “БАО”, 2014. - 480 с.
3. Лісовий М. І. Культура професійного мовлення / М. І. Лісовий. — Вінниця : Вид-во ВМУ, 2022. — 298 с.

**Тема: Вербальна терпимість і вербальна агресія медика.
Мовний мікрокосм лікувальної установи.
Мовна поведінка керівника медичної установи
(6 год.)**

ЧАСТИНА 1. Творчі завдання.

Завдання 1. *Напишіть реферат на тему “Вербальна терпимість лікаря”.*

Завдання 2. *Напишіть проблемно-дискусійний реферат на тему “Чи можлива вербальна агресія лікаря?”*

Завдання 3. *Виготовте кольоровий емоційно-інформативний плакат “Лікар і пацієнт”.*

ЦІКАВО!

У лікаря-педіатра.

Лікар: Васильку, скажи, а мама тебе б'є?

Хлопчик: Ні, виховує словом.

Лікар: А тато?

Хлопчик: А тато - словосполученнями

ЧАСТИНА П. Вправи і завдання для самостійного опрацювання.

Завдання 1. Прочитайте уважно уривок вірша Христини Стефанчук “І про Україну”. Напишіть роздум на тему “Моя Україна в воєнному 2022-му році”, використовуючи якомога більше прикметників.

“... Змінилася я, змінилась моя мова -
Ласкава, сонячна і диво-калинова.
Держава моя — Україна,
Колись радянська, змучена, зміліла...
А зараз — вільна, сильна, неповторна,
Єдина і соборна”.

Завдання 2 (колективне для усієї групи). Створіть оповідання-ланцюжок, додаючи кожен по новому (одному) реченню, щоб вийшов зв'язний текст на тему “Найталановитіший лікар”, використовуючи велику кількість дієслів.

Завдання 3. Напишіть три пари речень, у яких поєднайте такі абстрактні іменники (на Ваш вибір):

любов — ненависть
вибухи — затишшя
радість — смуток
перемога — поразка
добро — зло
війна — мир
захід — схід
вірність — зрадливість
веселість — гнів
друг — ворог
шляхетність — негідність
хоробрість — боягузтво
смирність — гордовитість

Завдання 4. Знайдіть “зайве” слово за приналежністю до однієї й тієї ж частини мови. Числівники введіть у зв'язний текст на

будь-яку тему, обрану Вами самостійно.

Єдиний, перший, утричі, п'ять, шестирічний, стоквартирний, подвійний, троє, двічі, половина, п'ятнадцять, сто, сотня, двадцять два, сімнадцятиденний.

Завдання 5. *Опишіть свого друга (подругу), коханого (кохану), сусіда (сусідку), родича (родичку), вживаючи щонайбільше різних займенників.*

Взірець:

Хто вона? Абихто, дехто, ні, вже хтось.

Чия? Моя, деяка, жодна, інша... Лише така. Своя.

Ніхто й ніщо нас не зламає.

Її душа - це небо безкрає.

Будь-що віддам за її щастя,

Бо вона перша і найкраща.

Я.Сенчук

ЧАСТИНА Ш. Рекомендована література до теми.

1. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації /Ф. С. Бацевич.- К.: Довіра, 2007. - 207 с.
2. Голод Р. Б. Українська мова (за професійним спрямуванням): навч. посібник / Р. Б. Голод, О. М. Мельничук, Л. І. Сілевич. - Івано-Франківськ: Вид-во Івано-Франківського нац. мед. університету, 2021, - 212 с.
3. Лісовий М. І. Культура професійного мовлення / М. І. Лісовий. — Вінниця : Вид-во ВМУ, 2022. — 298 с.

**Тема: Писемне мовлення лікаря. Культура ведення основних документів
(2 год.)**

ЧАСТИНА 1. Творчі завдання.

Завдання 1. *(робота в парах студентів)*

Один студент повинен придумати 6 іменників, які можуть бути використані в документах. Другий – до кожного іменника добирає по 3 прикметники (дієслова), за допомогою яких утворюються словосполучення. Із новостворених словосполук вони разом (удвох) мають придумати й записати зв'язний текст будь-якого змісту (за бажанням студентів).

Завдання 2. Підтвердіть (чи, може, спростуйте) думку Марка Вовчка „Без лиха добра, либонь, у світі не буває”, роздумуючи про роль і значення медицини для сучасного суспільно-політичного життя України. У творі–мініатюрі принагідно використовуйте стійкі словосполучки, мовні кліше та вирази наукового мовлення лікарів.

Завдання 3. Умотивуйте, чому потрібно (чи не потрібно) у медичній документації дотримуватися мовних норм. Запишіть свої думки зв'язним текстом. Поміркуйте, чи у Вашому висловлюванні може бути логічно зумовленим вислів „Мовлення – це свого роду діагностичний засіб, що правдиво виявляє як культуру мислення, так і її відсутність” (П. Селігей. Науковець і його мова. – 2012, № 4 – с.23).

ЧАСТИНА П. Вправи і завдання для самостійного опрацювання.

Завдання 1. Напишіть власне резюме для заміщення вакантної посади лікаря-травматолога Львівської обласної клінічної лікарні, дотримуючись норм культури мовлення.

Завдання 2. Напишіть виробничу характеристику лікаря загальної практики Львівської міської лікарні швидкої допомоги з дотриманням усіх необхідних реквізитів.

Завдання 3. Напишіть термінову телефонограму в обласне управління охорони здоров'я щодо стану вакцинації від COVIDу у Львівській області.

ЦІКАВО!

Кажуть, що у Піфагора на каблучці був викарбуваний символічний девіз: Нетривала невдача ліпша за нетривалий успіх!

Завдання 4. *Напишіть доповідну записку про необхідність отримання плівки для рентгенологічних обстежень пацієнтів.*

Завдання 5. *Напишіть офіційне доручення адміністрації лікувальної установи завідувачеві відділення інтенсивної терапії для отримання 2-х апаратів штучної вентиляції легень.*

Завдання 6. *Укладіть письмовий “Контракт” між лікарем-інтерном та Госпіталем ветеранів війни із зазначенням усіх структурних елементів цього документа (1. загальні положення; 2) обов’язки сторін; 3) умови праці і час роботи; 4) оплата праці; 5) відповідальність сторін; 4) термін дії контракту).*

ЧАСТИНА Ш. Рекомендована література до теми.

1. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації /Ф. С. Бацевич.- К.: Довіра, 2007. - 207 с.
2. Голод Р. Б. Українська мова (за професійним спрямуванням): навч. посібник / Р. Б. Голод, О. М. Мельничук, Л. І. Сілевич. - Івано-Франківськ: Вид-во Івано-Франківського нац. мед. університету, 2021, - 212 с.
3. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням: підручник за програмою МОН України /С. В. Шевчук, І. В. Клименко. - 4-те вид. - К.: Алерта. 2014. - 696 с.
4. Нормативно-директивні документи МОЗ України [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://mozdocs.kiev.ua/?nav=8>

**Тема: “Лікарю, вилікуй себе сам!” (ще раз про текстові мовні помилки)
(2 год.)**

ЧАСТИНА 1. Творчі завдання.

Завдання 1. Прочитайте уважно народні прислів'я про важливість правильного слова. Одне з них оберіть темою невеликого публіцистичного висловлювання. Запишіть цей твір-мініатюру.

Слова хороші дорожчі, ніж гроші.

Одне слово невміле губить усе діло.

Красне слово — золотий ключ до всього.

Хоч чоловік і бідний, та слово у нього багате.

Балакай собі, Свириде, побачимо, що з того вийде.

Завдання 2. Підготуйте доповідь на тему “Заговори, щоб я тебе побачив (Сократ)” із візуальною презентацією своїх думок. Виголосіть її у студентській аудиторії.

Завдання 3. На одну із запропонованих тем складіть план реферату та підберіть 4-5 наукових джерел для його написання.

“Мовленнєва діяльність людини — дзеркало її освіченості”.

“Значення мовної нормативності для чистоти літературної мови”.

“Особливості роботи логопеда”.

“І сперечатися треба правильно”.

“Мова — найтривкіший феномен спадкоємності поколінь (О. Потебня)”

ЧАСТИНА II. Вправи і завдання для самостійного опрацювання.

Завдання 1 (вправа-гра). Доберіть якомога більше слів, у яких лише одна літера здатна змінити значення всього слова. Студенти можуть додавати літеру (лише одну) до придуманого слова: на початку, в середині чи в кінці: (вісті-двісті, пліт-політ, летів-злетів-залетів, раса-траса-краса, міра-мірка); можуть змінювати одну літеру (дім-дим-дам; сон-син-сип-сан-сом; дама-дума-дома) або ж переставляти літери місцями (раб-бар, сир-рис, кіт-тік). Переможцем стане студент, який придумає найбільше слів і чітко та виразно їх прочитає.

Завдання 2 (колективна вправа, у якій одночасно можуть брати участь 2-4 студенти). Імпровізуючи, створіть усну бесіду медико-професійного характеру на одну із запропонованих тем. У ході бесіди чітко дотримуйтесь її обов'язкових етапів: 1) підготовчий; 2) початковий; 3) обмін думками і висловлювання пропозиції; 4)

завершальний.

Тематика бесід:

- Поведінка лікаря у медичній установі;
- Виконання/невиконання службових обов'язків медичним персоналом (помічником лікаря, санітарно-технічним працівником, лікарем-стажистом);
- Оплата праці допоміжного медичного персоналу;
- Трудова дисципліна у відділенні клінічної лікарні;
- Попередня співбесіда керівника медичного установи і претендента на посаду лікаря-анестезіолога;
- Отримання нового обладнання в хірургічне відділення клініки.

Завдання 3. Прочитайте уривок із роману Ернеста Гемінґвея “По кому подзвін”. Подумайте, які асоціації із сучасним життям України може викликати наведений текст. Запишіть свої роздуми у невелике оповідання.

Вони стояли у проймі входу до печери й дивилися на літаки. Бомбардувальники, що були тепер у височині, стрімкими, грізними гостряками стріл, ревом своїх двигунів дробили небо на частини. “Вони дійсно формою нагадують акул, - подумав Роберт Джордан, - гостроносих акул Гольфстріму з широкими плавниками. Але ці, ревучі й сріблясті, з широкими плавниками й легким серпанком гвинтів на сонці, не рухаються, як акули. Вони рухаються, як щось, досі зовсім незнане. Вони рухаються, як механізований фатум”.

- Тобі слід писати, - сказав він собі. - Може, колись ще писатимеш знову.

Він відчув, що Марія тримає його за руку. Вона дивилася в небо, й він запитав:

- На що вони тобі схожі, красуне?

- Не знаю, - відповіла вона. - Певно, на смерть ... А де ті, менші?

- Може, летять іншою дорогою, - сказав Роберт Джордан. - Ці бомбардувальники зашвидкі, щоб на них чекати, й повертаються самі. Ми ніколи не переслідуюмо їх за лінією фронту. У нас замало літаків, щоб так ризикувати.

Відразу ж по тому три вишикувані клином винищувачі “Гайнкель” пролетіли в їхній бік, ... немов брязкітливі, гостроносі зловісні іграшки на скошених крилах, що несподівано жахливо виростили до свого справжнього розміру, і з ревучим завиванням пронеслися угору. Вони пролетіли так низько, що гурт при вході до печери зміг розгледіти пілотів у шоломофонах і окулярах та шарф,

що розвівався над головою командира ...

- Сам вигляд тих машин на людину діє, - сказала жінка. - Ми ніщо проти тих машин.

- І все ж ми їх можемо побити ...

Завдання 4 (колективна вправа для всієї групи студентів). “Ланцюжок”. Оскільки в основі орфоепічної нормативності української мови лежить закон евфонії (милосвучності), спробуйте по черзі підібрати кілька наймелодійніших і найпоетичніших українських слів за обраними студентами літерами. Кожен наступний студент дописує на дошці нове слово на визначену літеру або на пропоновану ним самим, таким чином формуючи “Мелодійний словничок України”.

Зразок:

Б: безмежжя, бажання, баєчка, багацько, боженько, бабуся, бабусенька, бережки, бережечки, бавитися, бусол, бузько, бульбашки, будівля, берізка, берізонька, болітце, Бог, бідонька, балабушечки ...

К: калина, коровай, квітонька, квітнути, квітувати, казка, казочка, клекіт, колиска, колисонька, колисочка, колискова, колос, колосся, колоситися, колядка, коляднички, кохання, краса, красуня, красунечка, красонька, краєчок, край (рідний), крайнебо, кружечок, кружляти, кружок (дівчаток)=коло, криниця, криниченька, кригонька, крижаний, комизитися, кольоровість, колір, козаченько, клубочок, клопотонько, ковточок, клаптик, клаптичок, коник, кониченько.

ЦІКАВО!

Зверніть увагу, яке значення навантаження можуть мати в українській мові навіть не слова, а частинки слів — префіксоїди:

“Перекотиполе... перекотиболі,
перекотигоре, перекотищем,
перекотимову, перекотисовість,
перекотидушу ...- і нема проблем”

Роман Кудлик

Завдання 5 (колективна вправа для групи студентів). “Ланцюжок”. Підібрати якомога більше власне українських слів на тему “Збереження незалежності рідної землі”. Кожен студент

додає одне слово (можуть бути і різні частини мови).

Зразок: захист, звитяга, сила, обороняти, безстрашний ...

Завдання 6. Використовуючи якомога більше епітетів та метафор, опишіть риси власного характеру. Укладіть його за абеткою. Прочитайте виразно вголос.

ЧАСТИНА Ш. Рекомендована література до теми.

1. Загнітко А. П. Українське ділове мовлення: професійне і непрофесійне спілкування / А. П. Загнітко. - Донецьк: ТОВ ВКФ "БАО", 2014. - 480 с.
2. Орфоепічний словник української мови у 2-х т. /уклад. М. М. Пещак, В. М. Русанівський, Н. М. Сологуб. - К.: Довіра, 2001-2021. - Т.1 -2001. -955 с.; Т.2. -2021.- 917 с.
3. Словник наголосу.- Світ слова.- Режим доступу.- <https://svitslova.com>>slovnyk

Тема: Фахова бесіда як форма мовленнєвої комунікації лікаря. Колективне спілкування у медичних установах. Різновиди. Особливості ведення (4 год.)

ЧАСТИНА 1. Творчі завдання.

Завдання 1. Дотримуючись норм культури мовлення та лікарського етикету, напишіть поліфонічний діалог (полілог) на тему "Консиліум лікарів (терапевта, сімейного лікаря, інфекціоніста, хірурга) з приводу симптоматики "Гострий живіт".

Завдання 2. Прочитайте вірш української письменниці зі Львова Надії Черкес "Майдан улітку". Напишіть твір-роздум на тему "Чи даремно пішли з життя герої Небесної Сотні?".

Тут тиша така глибока,
Аж чути, як плачуть зорі,
Як голосно гаснуть кроки
В надхмарно-сяйних просторах.

Тут фото мовчать рядами

У поглядах запитальних,
Застигле клячання мами
Волає вінком прощальним.

Тут душа — очима в тишу,
Тут крига пече долоні,
Тут ангели досі пишуть
Тремтінням свічок червоних.

Завдання 3. *Напишіть реферат на одну із тем:*

1. Що передали мені з мовою минулі покоління українців.
2. Мова — духовний скарб людини.
3. Дискусія у медичній установі: зміст і перспективи.

ЧАСТИНА П. Вправи і завдання для самостійного опрацювання.

Завдання 1. *Прочитайте уважно текст. Складіть до нього план і дайте назву. Поміркуйте, які історичні реалії України схожі з сучасними. Викладіть свої міркування у невелике публіцистичне повідомлення.*

В Україні постало одночасно п'ять претендентів на гетьманську булаву. Настала Руїна, головною причиною якої були загарбницькі зазіхання сусідніх іноземних держав та Османської імперії. Доноси, інтриги, кар'єристська боротьба руйнували країну. Чужинські уряди посадами та грішми підкуповували різних суспільних покидьків та старшину.

1665 року гетьмана Івана Брюховецького було заманено до Москви, де він під тиском підписав Московські статті, які цілковито забороняли гетьманові вести власну зовнішню політику. Збільшувалася кількість московських військ в Україні, а українській уряд повинен був безкоштовно постачати їм харчі. Генеральний писар Захар Шийкевич відмовився підписувати ці статті, за що був відправлений до Сибіру в кайданах.

1667 року Польща і Московія уклали Андрусівське перемир'я, за яким Україну було розшматовано по Дніпру. Козаки і весь народ розцінили це як підступну зраду з боку Москви. Московія розпоряджалася українськими землями так, нібито Україна належала їй, а не увійшла в союз із Московією за Богдана Хмельницького з доброї волі.

Від обурення через зраду Москви у 1667-1668 р.р. на Лівобережжі спалахнуло Антимосковське повстання, яке почалося

в Переяславі, де колись відбулася Переяславська рада. Було знищено московський гарнізон разом з воєводою. Влітку 1668 р. на Лівобережну Україну вступили полки козаків під проводом гетьмана Правобережної України Петра Дорошенка. Розбивши московський корпус князя Щербатова і взявши його в полон, війська Дорошенка звільнили Лівобережжя.

Єдність України було відновлено. (Олександр Палій).

Завдання 2. До поданих іншомовних слів доберіть українські відповідники. Дотримуючись норм культури мовлення, складіть речення із власне українськими словами на медичну тему.

Абсцес, анемія, вакансія, геморагія, егоїстичний, екзамен, експонат, адаптація, депресія, дефект, кардинально, еквівалентний, педіатр, ординатор, інцидент, фактор, фатальний, санаторій, специфічний, експорт.

Завдання 3. Напишіть реферат на одну із поданих тем: “Страхова медицина: переваги і недоліки”, “Сучасна медицина України: проблеми і шляхи їх вирішення”, “Мова лікаря як фактор лікування”.

ЦІКАВО!

В усіх мовах світу звуки творяться за допомогою видихання повітря, а в бушменській — навпаки. Ці звуки називаються кліксами. Кількість кліксів може становити 60% від усіх утворюваних у мові звуків. Мовлення такою мовою нагадує суміш клацання, квакання, цмокання, смоктання, навіть бахкання пробки.

О.

Заболотний

Завдання 4. Напишіть діалог-бесіду з родичами (родичем) пацієнта відділення інтенсивної терапії (діагноз — на Ваш вибір) з

дотриманням мовленнєвої культури та етики спілкування.

Завдання 5. Колективна рольова гра для всієї групи студентів. Студенти самотійно розподіляють ролі (головний лікар обласної клінічної лікарні; головний бухгалтер обласної клінічної лікарні; завідувач онкологічним відділенням; завідувач офтальмологічним відділенням; завідувач оториноларингологічним відділенням; бізнесмен, директор фірми, менеджер і т.д.). Тема засідання у медичній лікувальній установі “Безоплатне лікування пацієнтів з використанням коштів лікарняної каси, спонсорської допомоги приватних підприємств та добровільних пожертвувань до благодійних організацій”. Студенти продумують, для чого саме їм (лікарям) потрібно отримати кошти для лікування пацієнтів (кристалик для операції, кохлеарні імпланти, препарати для проведення хіміотерапії і т.ін.) і аргументують потребу.

ЧАСТИНА Ш. Рекомендована література до теми.

1. Заболотний О. Мовознавчі турніри / О. В. Заболотний// Дивослово, 2021. - № 4. -С.61.
2. Лісовий М. І. Культура професійного мовлення / М. І. Лісовий. — Вінниця : Вид-во ВМУ, 2022. — 298 с.
3. Палій О. Короткий курс історії України /О. Палій. - К.: А-Ба-Ба-Га-Ла-Ма-Га, 2018. - Вид.3-тє.- 464 с., іл.
4. Шевчук С. В. Українське ділове мовлення. Навчальний посібник. - 9-те вид., випр. і допов./С. В. Шевчук. - К.: Алерта, 2018. - 301 с.

**Тема: Культура наукової мови медика.
Мовні і мовленнєві ознаки медичної науки.
Продуктивні різновиди мовленнєвої діяльності медика-
науковця.
(6 год.)**

ЧАСТИНА 1. Творчі завдання.

Завдання 1. Підготуйте і виголосіть в аудиторії коротке наукове повідомлення на одну із запропонованих тем :

Мовні можливості наукового стилю .

Культура ведення дискусії.

Медичний дискурс – один із найдавніших видів професійного спілкування.

Культура мовлення студента-медика: реальний стан і проблеми.

Етичний аспект діяльності лікаря.

Важливість (неважливість) дотримання культури мовлення під час наукових дебатів чи суперечок.

Невербальні засоби професійного спілкування і їх значення для успіху лікувального процесу.

Завдання 2. *Напишіть рецензію на наукову статтю медичного змісту (на Ваш вибір).*

Завдання 3. *Складіть план і напишіть реферат на одну із запропонованих тем.*

Мовленнєвий етикет лікаря

Мова і мовлення

Медицина древніх греків

Київська Русь і лікування

Найкраще лікує слово

Техніка оформлення наукового тексту: правила переносу, скорочень, посилань.

Науковий текст: структура та особливості .

ЧАСТИНА П. Вправи і завдання для самостійного опрацювання.

Завдання 1. *Напишіть невелике повідомлення на тему “Запозичені слова у професійному мовленні медика” (на прикладі наукової мови медичних працівників),*

Завдання 2. *Підберіть самостійно 3 тексти, пов’язані з вашою майбутньою професією, які належать до різних підстилів наукового стилю.*

Завдання 3. *Прочитайте науковий текст. Дайте йому заголовок. Визначте, до якого підстилю наукового стилю він належить.*

Медицина стародавніх греків бере свій початок з глибини віків. На розвиток її, безсумнівно, мали вплив Єгипет та країни Месопотамії.

Незважаючи на цей вплив, грецька медицина розвивалася своїм шляхом і досягла в теорії і практиці вищого рівня, ніж у всіх інших стародавніх народів світу. Це пояснюється, звичайно, не національними особливостями греків або особливостями грецького генія, а передусім сприятливими соціально-економічними умовами життя тогочасних греків. Вони були розселені на порізаних морем берегах Південної Європи та численних островах із здоровим кліматом, що сприяло розквітові мореплавства і торгівлі, і об'єднані в невеликі республіки, які не знали жорстокої деспотії монархізму, гніту, скутості думки релігією, могутніх каст жерців. Усі ці сприятливі обставини зумовили розвиток у цього народу за тих часів усіх галузей мистецтва і науки, зокрема й медицини...

Найстародавнішими літературними творами, звідки ми черпаємо відомості про медицину античних греків, є поеми «Іліада» і «Одіссея». З цих поем ми дізнаємося, що за часів Троянської війни (XII ст. до н. е.) в грецьких військах були лікарі, які користувалися великою пошаною (Верхратський С. А. Історія медицини: навч. посіб. /С. А. Верхратський.- К.: Здоров'я, 2011.- 30 с.)

Завдання 4. Прочитайте конспект наукової статті. З'ясуйте, які ознаки наукового тексту він містить.

УДК 614.253:378.147

ЕТИКА І ДЕОНТОЛОГІЯ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ СТУДЕНТА-МЕДИКА

С. І. Корнага, О. В. Денефіль, З. П. Мандзій

ДВНЗ “Тернопільській державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України”.

Стаття присвячена питанням етики та деонтології в процесі навчання в медичному вузі. Особлива увага звертається на питання спілкування пацієнта і майбутнього лікаря, удосконалення його професійної майстерності, оскільки в руки медиків віддається найдорожче – життя і здоров'я людини.

Вступ. Медичні працівники зобов'язані знати і постійно дотримуватися правових і моральних норм, які забезпечують професійну бездоганність у роботі, її етико-деонтологічну спрямованість.

Гарний медик-фахівець — це людина, яка не тільки отримала ґрунтовну спеціальну підготовку, а й уміє застосовувати свої знання в інтересах хворого, тобто дотримується норм медичної

деонтології. Йдеться не просто про належну поведінку медичного персоналу, а про недопущення шкідливих наслідків неповноцінної діяльності медичного працівника.

Основна частина. Формування етико-деонтологічних принципів і світогляду майбутнього лікаря та основ його професійних знань, по суті, починається ще з моменту вступу в медичний вищий навчальний заклад. Випускними ж іспитами лише формально завершується академічний етап першочергового накопичення та систематизації знань і починається безперервний, протягом усього життя, етап вдосконалення і спеціалізації професійної майстерності.

На практичних і семінарських заняттях, особливо на першому курсі, втілення в навчальний процес принципів медичної етики й деонтології пов'язано з деякими труднощами. Проте вони є цілком здоланими, якщо зовнішнє оформлення навчальних кімнат, наочні засоби сприяють формуванню поняття про місце лікаря в суспільстві, про його професійний обов'язок і поєднуються з вимогою постійного дотримання високих принципів етики взаємин викладача й студентів та студентів між собою.

Висновки. Високі принципи моралі лікаря, постійна готовність прийти на допомогу хворому, діяльне милосердя та доброта, високий професіоналізм і відповідальність за свою роботу, безкорисливість, прагнення постійно удосконалювати свій професійний і загальнокультурний рівень вирізняють переконаного й справжнього лікаря, майстра справи від “ремісника”, який випадково став лікарем.

ЦІКАВО!

Українське слово “кабачок” це зменшувальна форма від тюркського слова “кабак”, що означає “пляшка”. Тюркські народи вирощували кабачки для того, щоб, висушивши їх, використовувати для зберігання й перевезення води.

В.

Федоренко

Завдання 5. Законспекуйте один параграф підручника з гістології (нормальної анатомії, біохімії...). Поясніть, до якого стилю чи підстилю він належить.

ЧАСТИНА Ш. Рекомендована література до теми.

1. Бабич Н. Д. Культура фахового мовлення: навчальний посібник / Н. Д. Бабич, К. Ф. Герман, М. В. Скаб та ін.; [ред. Н. Д. Бабич]. - Чернівці : Книги - ХХІ, 2011. - 528 с.
2. Голод Р. Б. Українська мова (за професійним спрямуванням): навч. посібник / Р. Б. Голод, О. М. Мельничук, Л. І. Сілевич. - Івано-Франківськ: Вид-во Івано-Франківського нац. мед. університету, 2021, - 212 с.
3. Шевчук С. В. Українське ділове мовлення. Навчальний посібник. - 9-те вид., випр. і допов./С. В. Шевчук. - К.: Алерта, 2018. - 301 с.
4. Бибики, С. П. Словник іншомовних слів. Тлумачення, словотворення та слововживання : близько 35000 слів і словосполучень / С. П. Бибики, Г. М. Сюта; за ред. С. Я. Єрмоленко. - Харків: Фоліо, 2005. - 623 с.

**Тема: “Бо то не просто мова, звуки” (за Тичиною)
(2 год.)**

ЧАСТИНА 1. Творчі завдання.

Завдання 1. Напишіть реферат на тему “Бо то не просто мова, звуки” (П. Тичина).

Завдання 2. Напишіть цікаве, яскраве привітання з нагоди Різдва Христового (або Великодня).

Завдання 3. Доберіть п'ять фразеологізмів про рідну мову (користуйтеся фразеологічними словниками).

ЧАСТИНА П. Вправи і завдання для самостійного опрацювання.

Завдання 1. Напишіть замітку (статтю) в університетську газету “Alma mater”, використовуючи подані крилаті вислови:

- Борітеся — поборете (Тарас Шевченко)

- Де зараз ви, кати мого народу? (Василь Симоненко)
- Я стверджуюсь, я утверждаюсь, бо я живу! (Павло Тичина)
- Нема там добра, де нема правди (Пантелеймон Куліш)
- Нащо даремнії скорботи, назад нема нам вороття (Леся Українка)
- Дорога є одна у нас — до перемоги і любови (Олександр Вратарьов)

Завдання 2. Заповніть таблицю, добираючи правильні відповідники до ненормативних словосполук.

Неправильно	Правильно
Адаптуючий апарат біжучий рядок ображаюче слово подавляюче більшість початкуючий драйвер правляча партія проникаюче поранення процвітаюча країна текучі задачі турбуюча пропозиція покладаючий надію маршируючий воєнний знеболююче лікарство	

ЦІКАВО!

З усіх розділових знаків найталановитішою є крапка.

Оксана

Микитюк

Завдання 3. Відгадайте загадки, уважно прочитавши подані речення. На місці крапок поставте доречні сполучники.

1. Цвіте синьо, лист зелений, квітник прикрашає, ... мороз прийде — його ... не займає.
2. Стоїть зелена, колихається, ... торкнешся, ... обпече — покусається.
3. Золоте решето, ... в ньому чорних хатинок повно.

Завдання 4. Напишіть асоціативний ряд слів до поняття *Україна* так, щоб у кожному слові були літери *я, ю, є* або *ї*. Скільки звуків вони позначають?

Завдання 5. Випишіть із “Кобзаря” Т. Шевченка невеликий віршований уривок (на 6-10 рядків) — за Вашим впадінням. Запишіть його у фонетичній транскрипції. З’ясуйте, чи є в ньому слова, у яких наявні звукові зміни. Назвіть їх.

ЧАСТИНА Ш. Рекомендована література до теми.

1. Голод Р. Б. Українська мова (за професійним спрямуванням): навч. посібник / Р. Б. Голод, О. М. Мельничук, Л. І. Сілевич. - Івано-Франківськ: Вид-во Івано-Франківського нац. мед. університету, 2021, - 212 с.
2. Загнітко А. П. Українське ділове мовлення: професійне і непрофесійне спілкування / А. П. Загнітко. - Донецьк: ТОВ ВКФ “БАО”, 2014. - 480 с.
3. Орфоепічний словник української мови у 2-х т. /уклад. М. М. Пещак, В. М. Русанівський, Н. М. Сологуб. - К.: Довіра, 2001-2021. - Т.1 -2001. -955 с.; Т.2. -2021.- 917 с.

Тема: Мовна культура візуального спілкування (2 год.)

ЧАСТИНА 1. Творчі завдання.

Завдання 1. Якими кольорами ви могли б передати зміст словосполучення *рідна мова*? Зобразіть.

Завдання 2. Складіть із різних геометричних фігур значення слова “Україна”. Накресліть свій новотвір.

Завдання 3. Намалюйте кольоровий малюнок-плакат “Україна бореться”.

ЧАСТИНА П. Вправи і завдання для самостійного

опрацювання.

Завдання 1. Прочитайте уважно текст вірша Тараса Шевченка. Визначте, які слова в ньому є незаперечними засобами візуалізації.

Іду я тихою ходою,
Дивлюсь — аж он передо мною,
Неначе дива виринають,
Із хмари тихо виступають,
Обрив високий, гай, байрак;
Хатки біленькі виглядають,
Мов діти в білих сорочках
У піжмурки в яру гуляють,
А долі сивий наш козак
Дніпро з лугами виграває.
А онде, онде за Дніпром,
На пригорі, ніби капличка,
Козацька церква невеличка
Стоїть з похиленим хрестом.

Завдання 2. Закінчіть подані речення.

- Візуальне спілкування частково або повністю покладається на ...
- Візуальне спілкування передає інформацію у формах, які можна ...
- При вивченні анатомії людини велике значення для студента мають чіткі і виразні ...
- Засоби візуалізації активно використовуються у медичній ...
- Під час презентації своїх ідей на науковій конференції студенти виготовляють власні ...
- Візуальна комунікація найчастіше відбувається між людьми під час користування ...
- Найвеселіший засіб візуального спілкування - це ...

Завдання 3. Напишіть твір-роздум на тему, яку сформулював сліпий учений Олдос Хакслі “Чим більше ти бачиш, тим більше знаєш”.

Завдання 4. Виготовте слайд-презентацію на будь-яку, обрану Вами, патріотичну тему.

Завдання 5. Підготуйте і напишіть репортаж на тему “Студентське життя Львівського національного медичного університету” із використанням графічних зображень, фото, символічних знаків, відеофрагментів, слайдів, кольорових малюнків, плакатів, карикатур, наклейок, схем, таблиць, діаграм або будь-яких інших засобів візуальної комунікації (на Ваш вибір).

ЧАСТИНА Ш. Рекомендована література до теми.

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник /Ф. С. Бацевич.- К.: Вид. центр “Академія”, 2004. - 344 с.
2. Загнітко А. П. Українське ділове мовлення: професійне і непрофесійне спілкування / А. П. Загнітко. - Донецьк: ТОВ ВКФ “БАО”, 2014. - 480 с.
3. Лісовий М. І. Культура професійного мовлення / М. І. Лісовий. — Вінниця : Вид-во ВМУ, 2022. — 298 с.

29 Тема: Позавізуальне спілкування: види, особливості культури мовлення (2 год.)

ЧАСТИНА 1. Творчі завдання.

Завдання 1. Прочитайте уривок поезії Ліни Костенко. Враховуючи агресію Росії у лютому 2022 року, поміркуйте про наслідки того, про що йдеться у поетичному тексті. Запишіть короткий висновок.

Які слова страхітливі – дволикість,
дворушництво, двозначність, двоєдушність!
Двомовність – як роздвоєне жало.
Віки духовної руйнації.
Змія вжалила серце нації!

Завдання 2. Складіть діалог телефонної ділової розмови, дотримуючись схеми спілкування:

- а) початковий етап — встановлення зв'язку;
- б) повідомлення мети дзвінка;
- в) виклад справи;
- г) завершення телефонного спілкування.

Пропоновані теми для розмови:

“Отримання медичного обладнання”.

“Консультативна бесіда щодо методики лікування пацієнта”.

“Розмова про успішність між старостою та куратором”.

“Участь у науково-практичній конференції”.

“Враження від відвідування анатомічного музею”.

Завдання 3 (для колективного виконання на занятті). Створіть оповідання-ланцюжок на одну із запропонованих тем (або вибрану самостійно групою) таким чином, щоб речення першого студента було продовжене реченнями кожного наступного, зберігаючи зміст оповідання.

ТЕМИ: “Мій студентський день”, “Найщасливіший день мого життя”, “Чому я обрала професію лікаря?”, “Коли “братня” рука стає рукою ката”, “За Україну, за її волю, за честь, за славу, за народ”, “Чи може лікар мати ворогів?”, “У час Різдва і зорі колядують”, “Осінь-чарівниця”, “Не все те золото, що блищить (нар. творчість)”, “Народ мій є, народ мій завжди буде”! (В. Симоненко), “Я мови не дам на поталу нікому!” (Н. Черкес).

Завдання 4 (парне завдання). Складіть телефонограму про отримання партії медикаментів.

ЧАСТИНА П. Вправи і завдання для самостійного опрацювання.

Завдання 1. Вам телефонують із фармацевтичної фірми, щоб з’ясувати, чи отримало терапевтичне відділення необхідні препарати (підготувати підбірку). Складіть та відтворіть діалог-розмову з дотриманням норм культури мовлення.

Завдання 2 (парне завдання). Ви телефонуєте до реєстратури поліклініки для того, щоб зробити виклик сімейного лікаря. Продумайте всі можливі запитання і відповіді. Відтворіть уголос.

Завдання 3. (парне завдання). Міждисциплінарне обговорення пацієнта відділення травматології (пацієнта госпіталізували після дорожньо-транспортної пригоди). Студенти повинні самостійно обрати, які спеціалісти ведуть бесіду, і укласти телефонний діалог.

Завдання 4 (парне завдання). Міждисциплінарна консультація щодо стану пацієнта відділення оториноларингології. Телефонний

діалог між оториноларингологом і нейрохірургом. Попередньо підготувати можливі запитання і укласти та озвучити діалог.

ЦІКАВО!

Український прикметник — найкоштовніша оздоба нашого мовлення. Будь-яка реалія, оздоблена прикметником, набуває неймовірно цікавих відтінків, наприклад: чарівна краса природи, ніжна краса природи, стигла краса природи, розкішна краса природи, таємнича краса природи, буйна краса природи, сором'язлива краса природи, світанково-росяна краса природи, дика краса природи, незаймана краса природи, божественна краса природи, зеленоока краса природи, незбагнено—вічна краса природи, гіркувато-солодка краса природи...

Ірина Фаріон

Завдання 5. Укладіть телефонний діалог щодо замовлення інструментів для хірургічного відділення.

Довідкова інформація: скальпель, корнцанг, голки, гачки, пінцети, затискачі, голкотримачі, ранорозширювачі, допоміжні інструменти, лотки медичні, ножиці операційні тупокінцеві, лігатурні голки, зонди, ножиці для розтину м'яких тканин у глибокій порожнині, ножиці з вузькими заокругленими лезами вертикально зігнуті, ножиці з двома гострими лезами, ножиці медичні з одним гострим кінцем, ножиці медичні для розрізання марлевих пов'язок, ножиці медичні для підстригання волосся на краях рани, ножиці медичні для розрізування перев'язувального матеріалу, ножиці операційні з одним гострим кінцем і т.ін.

Завдання 6. Телефонують. Ви підняли слухавку. Особа, якій телефонують, відсутня. Відтворіть телефонний діалог, дотримуючись етикетних вимог.

ЧАСТИНА III. Рекомендована література до теми.

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник /Ф. С. Бацевич.- К.: Вид. центр “Академія”, 2004. - 344 с.
2. Загнітко А. П. Українське ділове мовлення: професійне і непрофесійне спілкування / А. П. Загнітко. - Донецьк: ТОВ ВКФ “БАО”, 2014. - 480 с.
3. Лісовий М. І. Культура професійного мовлення / М. І. Лісовий. — Вінниця : Вид-во ВМУ, 2022. — 298 с.
4. Українська мова за професійним спрямуванням: підручник /С. М. Луцак, Н. П. Литвиненко, О. Д. Турган та ін. /за ред. д-ра філол.н., проф. С. М. Луцак . - К.: ВСВ “Медицина”, 2017. - 340 с.
5. Шутак Л. Б. Культура усного спілкування медичного працівника: навчальний посібник / Л. Б. Шутак, Г. В. Навчук. – Чернівці : Видавництво БДМУ, 2014.

**Тема: Мовна культура і мовленнєвий етикет.
Сучасна мова і її шанси на виживання
(2 год.)**

ЧАСТИНА 1. Творчі завдання.

Завдання 1. Ознайомтеся з фрагментом розповіді-характеристики Тараса Шевченка як співрозмовника, написаним Миколою Костомаровим. Складіть аналогічну розповідь про свого приятеля чи знайомого вам лікаря, використовуючи доречні етикетні формули.

“Шевченко ніколи своїми розмовами не наганяв на розмовників нудоти: він умів до речі жартувати, умів зручно бавити і звеселяти своїх співрозмовників придатними оповіданнями, жартами, гострим словом...”

Завдання 2. *Роздумуючи над лікарським етикетом, напишіть твір-мініатюру на тему “Бути лікарем — непросте покликання”.*

Завдання 3. *Відредагуйте текст. Проаналізуйте помилки.*

Чому я рішила побути лікарем? Над цим вопросом замислилася я давно, коли одного разу подивилася передачу в телевізорі “Здоров'я”. У ній розповідалося, яке величне значення має наука генетика для медицини. Досліди з генетики і медицини сприяють лікуванню наслідкових хворіб. Медико-генетична допомога покликана полегшити страждання хворих. Зараз у медицині йде навальний наступ на головного ворога людини —

сердечно-сосудисті захворювання і злоякісні опухи.

Мені завжди нравились люди в білих халатах. Лікарі ... Скільки радощів вони підносять людям, яким врятували життя, поліпшили здоров'я!

У людини стряслося в сім'ї горе: від важкого стресу в неї — сердечний приступ. І от за першим закликком до неї швидко мчить “Швидка допомога”. Хворому краще, і він гарно дякує лікарю за своєчасне кваліфіковане лікування. “Спасибі!”, “Дякую!”, “Вельми вдячний Вам!”, “Прийміть мою подяку!”, “Дякую Вам від усього серця!”, “Безмежно вдячна!”, “Щире спасибі!”, “Не знаю, як і дякувати Вам!” — хіба може бути вища нагорода лікареві, як щиросерда людська вдячність?!

Але стати хорошим доктором не так і легко. Я вважаю, що бути настоящим лікарем — це означає мати глибокі знання по медицині і приходити на допомогу хворим в любий час дня і ночі, терпляче лікувати їх. Лікар має завірити їх, ніколи у своїй важкій праці не втрачати присутності духу. Обіщаючи больному вилікувати його, не кидати слів на вітер, а знаходити підходящі лікарства і методики лікування. Завжди нада вірять у перемогу в боротьбі за оздоровлення людей.

ЧАСТИНА П. Вправи і завдання для самостійного опрацювання.

Завдання 1. *Напишіть реферат на тему “Роль лікаря у виникненні ятрогенних захворювань”.*

Завдання 2. *Проаналізуйте цитату з Євангелія від Іоанна “Спочатку було Слово, і Слово було в Бога, і було Слово Богом, і через Нього все почало бути...” під кутом лікарського етикету. Викладіть письмово свої міркування.*

ЦІКАВО!

Мігель де Сервантес у своєму знаменитому іронічному творі “Премудрий гідальго Дон Кіхот з Ламанчі” для характеристики лише одного персонажа використав цілу абетку: “Лотаріо ваш азартний, бравий, вірний, гарний, добрий, елегантний, єдиний, жаданий, завзятий, іменитий, красномовний, ласкавий, мужній, незрадливий, обачний, пильний, розумний, далі йдуть

оті самі чотири «ес», тобто сміливий, славний, стійкий і скритний, тоді знов твердий, услужливий, фанатичний, хоробрий, цільний, чарівний, шанобливий, щирий, юний і, нарешті, - ярий”.

Завдання 3. Самостійно укладіть і відтворіть в аудиторії вголос діалог “лікар-пацієнт”, де лікарем є:

- а) офтальмолог
- б) отоларинголог
- в) гастроентеролог
- г) сімейний лікар
- д) хірург
- е) травматолог
- є) інфекціоніст

Студенти групи стежать за дотриманням лікарського етикету.

Завдання 4 (завдання для парного виконання). Самостійно укладіть проблемний діалог “лікар-лікар”, де обговорюється встановлення та уточнення діагнозу. (Спеціалізацію лікарів студенти можуть обирати на власний розсуд).

Завдання 5. Напишіть невелике повідомлення на тему “Посмішка, гумор і сміх лікаря”.

ЧАСТИНА III. Рекомендована література до теми.

1. Бабич Н. Д. Культура фахового мовлення: навчальний посібник / Н. Д. Бабич, К. Ф. Герман, М. В. Скаб та ін. ; [ред. Н. Д. Бабич]. - Чернівці : Книги - XXI, 2021. - 496с.
2. Шутак Л. Б. Культура усного спілкування медичного працівника: навчальний посібник / Л. Б. Шутак, Г. В. Навчук. – Чернівці : Видавництво БДМУ, 2014. – С. 6-45.
3. Українська мова за професійним спрямуванням: підручник /С. М. Луцак, Н. П. Литвиненко, О. Д. Турган та ін. /за ред. д-ра філол.н., проф. С. М. Луцак . - К.: ВСВ “Медицина”, 2017. - 340 с.

РОЗДІЛ 2. Загальна тематика пропонованих рефератів.

1. Місце української мови серед інших мов світу.
2. Мова української діаспори.

3. Походження письма.
4. Топоніми мого краю.
5. Прізвища і прізвиська мого села (міста, вулиці, оточення).
6. Гідроніми мого регіону. Їх історія і походження.
7. Культура мови в наш час.
8. Культура мови сучасного студента.
9. Функції мови в наш час.
10. Бездоганна мова – це реальність чи мрія?
11. Значення рідного слова.
12. Художнє слово і його значення для мовної культури людини.
13. мова як ідентифікатор національної сутності.
14. Музика і поетика української мови.
16. Дитяча мова — яскрава сторінка мовленнєвої діяльності людини.
17. Багатобарв'я метафоричного слова.
18. Проблема походження української мови.
19. мова — історична пам'ять народу.
20. Значення мови для інтелектуальної діяльності людини.
21. “Як парость виноградної лози, плекайте мову” (М. Рильський).
22. Чи шкідливий "суржик"?
23. мова — активний засіб формування свідомості.
24. мова – активний засіб формування свідомості.
25. Значення мовної освіченості для людського суспільства.
26. Багатство української мови — елемент розквіту української нації.
27. Стилістичне різнобарв'я української літературної мови.
28. "Бо то не просто мова — звуки..." П.Тичина.
29. Фонетичне багатство української мови.
30. Мовні помилки сучасної реклами.
31. Офіційно-діловий стиль і його значення для мови ділової людини.
32. Мовна культура сучасного студента.
33. Народні та офіційні назви хвороб та їх значення для мовної етики сучасного лікаря.
34. Історія розвитку української термінології.
35. Фразеологія як засіб вияву мовного багатства.
36. Фразеологічні богословіزمи і їх дидактичне значення.
37. Семантичне багатство слова — візитна картка української мови.
38. Слова-обереги в українській мові.
39. Історична лексика як фактор ідентифікації українців.
40. Деонтологія та культурна комунікація лікаря.
41. Лінгвокраєзнавчий мовний матеріал і його значення для українського самоусвідомлення.

42. Що втрачає людина, яка не вміє грамотно висловити свою думку?
43. Чому різке слух неправильне слово?
44. Запозичення чи елементи суржика? – окреслення проблеми.
45. Мова і свідомість.
46. Українські терміни і їх використання.
47. Терміни і їх місце у професійному мовленні медиків.
48. Етнолінгвістичні основи родинних традицій українців.
49. Мовна культура сучасного медичного працівника.
50. Активний словник освіченої людини.
51. Дистанційний спосіб навчання мови: добре чи зле?
52. Мовний етикет сучасного лікаря.
53. Українська мова як естетичний чинник професійної діяльності.
54. Пасивний склад української лексики. Вміння ним володіти.
55. Справочинство в Україні.
56. Українські лікарі-поети.
57. Культура мови і культура в мові.
58. Значення мови для розкриття творчого потенціалу людини (медика).
59. Багатство і бідність словника людини.
60. “Слово рідне, мово рідна, хто вас забуває...” (С. Воробкевич)
61. Медицина і “гуманістична” етика.
62. Імідж: загальнолюдське поняття і обличчя лікаря.
63. “Бо то не просто мова, звуки” (П. Тичина).
64. Керівник лікувальної установи і його поведінка (плюси і мінуси).
65. Невербальні засоби комунікації у практиці лікаря.
66. Міжкультурна комунікація: проблеми і перспективи.
67. Лексичне значення слова.
68. Переносне значення слова і його значення для комунікативної виразності.
69. Полісемія як вияв мовного багатства.
70. Синоніми української мови як показник її розвитку.
71. Омоніми, різноманітність їх використання.
72. Паронімія як лексичне явище.
73. Джерела фразеологізмів.
74. Медична фразеологія як засіб збагачення мови лікарів.
75. Медична термінологія. Перспективи використання, вдосконалення і розвитку.
76. Запозичення як засіб поповнення медичної термінології.
77. Інтернет як засіб оволодіння глибинами мови.
78. Інтернет і набуття мовної компетентності.
79. Епоніми як засіб утворення нової медичної термінології.
80. Національні особливості мовленнєвого етикету українців.

РОЗДІЛ 3. Бібліографія.

1. Основні джерела

1. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо / Б. Д. Антоненко-Давидович. - К.: Либідь, 1991. - 284 с.
2. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення / Н. Д. Бабич. - Львів: Світ, 1990.- 232 с.
3. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник /Ф. С. Бацевич.- К.: Вид. центр “Академія”, 2004. - 344 с.
4. Береза Тарас. Скажи мені українською /Т. Береза. - Львів: П.п. Вид-во “Апріорі”, 2019. - 456 с.
5. Богдан С. К. Мовний етикет українців. Традиції і сучасність /С. К. Богдан.- К.: Рідна мова, 2018. - 264 с.
6. Вознюк Г. А., Булик-Верхола С. З., Васишин І. П., Гнатюк М. В. Ментинська І. Б., Шмілик І. Д. Навчальний посібник-практикум /Г. А. Вознюк та ін. - Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2020. - 324 с.
7. Голубець Михайло. На захист рідної мови й культури мовлення / М. А. Голубець — Львів: Манускрипт, 2011. - 56 с.
8. Дзюба Іван. Національна культура як чинник майбуття України // Дзюба Іван. Починаємо з поваги до себе : Статті, доповіді / І.М.Дзюба. - К.: Просвіта, 2002. - 700 с.
9. Дончик В. “Антиукраїнці” в Україні / Про мову, історію літератури та політику //Літературна Україна .- 2021 .- № 11 (23 березня) .- С.3
10. Дочинець М. Вічник. Сповідь на перевалі духу / М. І. Дочинець .- Мукачево: Карпатська вежа, 2012. - 284 с.
11. Заболотний О. Мовознавчі турніри / О. В. Заболотний// Дивослово, 2021 .- № 4. - С.61-68.
12. Захарків О. Мова і національна гідність //О. Т. Захарків. Педагогічна думка .- 2009. - № 1 .- с. 3-8.
13. Золотухін Г. О., Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Фахова мова медика: Підручник. — К.: Здоров'я, 2002 — 392 с.
14. Іванишин В., Радевич-Виницький Я. Мова і нація: тези про місце і роль мови в національному відродженні України / В. Іванишин, Я. Радевич-Виницький. – Вид. 6-те, допов. – Дрогобич: Відродження, 2014. – 217 с.
15. Караванський С. Пошук українського слова, або боротьба за своє національне “Я” /С. Й. Караванський. - К.: Вид. центр “Академія”, 2001. - 240 с.
16. Ковалевська Т. Ю. Емпатичні конструкти впливових

- контекстів // Вісник Черкаського університету. Серія : Філологічні науки. Вип. 24.- Черкаси : ЧДУ, 2001.- С. 120-126.
17. Коваль А. П. Культура ділового мовлення /А. П. Коваль .- К.: Вища школа, 1982. - 287 с.
18. Коваль А. П. Спочатку було Слово /А. П. Коваль .- К.: Либідь, 2001. - 312 с.
19. Лизанчук В. “Медоточивими устами цілуються і часу ждуть...” // Дзвін, - 2004. - № 4. - С. 98-105.
20. Лісовий М. І. Культура професійного мовлення : навч. посіб. для студентів вищ. мед. навч. закл. / М. І. Лісовий. — Вінниця : Нова Книга, 2022. — 176 с.
21. Малахов В. А. Етика. Курс лекцій. Навчальний посібник для студентів вищих навч. закладів. 3-тє вид./ В. А. Малахов .- К.: Либідь, 2001. - 301 с.
22. Масенко Лариса. Суржик: між мовою і язиком / Л. Т. Масенко .- К.: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2011. - 135 с.
23. Мацюк З., Станкевич Н. Українська мова професійного спілкування / З. О. Мацюк, Н. В. Станкевич.- К.: Каравела, 2007. - 352 с.
24. Микитюк Оксана. Культура мовлення: особливості, завдання, цікавинки. Навчальний посібник / О. Р. Микитюк .- Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2014 .- 236 с.
25. Мовчан Павло. Мова — явище космічне // Твори в трьох томах. Том Ш. Координатори часу: Літературно-критичні статті, публіцистика, есе / П. М. Мовчан.- К.: Вид. Центр “Просвіта”, 1999 .- С. 152-186.
26. Огієнко І. Наука про рідномовні обов'язки // Іван Огієнко (незабутні імена української науки). Тези доп. Всеукр. наук. конференції, присвяченої 110-річчю від дня народження професора Івана Огієнка (26-27 травня 2022). Част. 1. - Львів: Вид-во ЛНУ ім. Івана Франка. — С. 4-16.
27. Пентилюк М. І. Культура мови і стилістика / Пентилюк М. І. - К. : Вежа, 2004. - 240 с.
28. Пономарів О. Культура слова: мовностилістичні поради / О. Д. Пономарів. - К.: Либідь, 1999.- 240 с.
29. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування / Я. К. Радевич-Винницький. - Львів: Сполом, 2001. - 224 с.
30. Селігей П. Науковець і його мова / П. О. Селігей// Українська мова. - 2012. - № 4. - С. 23.
31. Томан Іржі. Мистецтво говорити / Іржі Томан: переклад з чеської В. І. Романця. - 2-е видання. - К.: Політвидав України, 1989.- 293 с.
32. Фаріон І. Мовна норма: знищення, пошук, віднова (культура мовлення публічних людей)/ І. Д. Фаріон. - Івано-Франківськ:

Місто Н.В., 2009. - 328 с.

33. Фаріон І. Слово — меч духовний .- Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2012 .- 32 с.

34. Шевчук С. В. Українське ділове мовлення: Навчальний посібник. - 9-те вид., випр. і допов./С. В. Шевчук. - К.: Алерта, 2018. - 301 с.

35. Шутак Л. Б. Культура усного спілкування медичного працівника: навчальний посібник / Л. Б. Шутак, Г. В. Навчук. – Чернівці : Видавництво БДМУ, 2014. – С 6-45.

П. Допоміжні джерела

1. Бас-Кононенко О. В. Українська мова. Теорія, завдання, тести : [навч. посібник] / О. В. Бас-Кононенко, Л. П. Гнатюк. – К.: Знання, 2014. – 405 с.

2. Белебега І. О. Національна Україна / І. О. Белебега. - Харків, 2022. - 382 с.

3. Береза Т. Скажи мені українською / Т. Береза. - Львів: Апріорі, 2022. - 458 с.

4. Голубець М. А. Русифікація — люмпенізація — вульгаризація / М. А. Голубець — К.: Вища школа, 2005 .- 319 с.

5. Гринчишин Д., Капелюшний А., Сербенська О., Терлак З. Словник-довідник з культури української мови / Д. Г. Гринчишин, А. О. Капелюшний та ін. - Львів: Фенікс, 2022. - 368 с.

6. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: словник-довідник / В. В. Жайворонок. - К.: Довіра, 2021 .- 703 с.

7. Каганець І. Арійський стандарт: українська ідея великого переходу/ І. В. Каганець — К.: А.С.К., 2004.- С73-74.

8. Коваль А. П. Ділове спілкування / А. П. Коваль.- К.: Либідь, 2022.- 280 с.

9. Козаченко Г. В. Українська мова за професійним спрямуванням: [навч. посібник] / Г. В. Козаченко. – К.: ВСВ «Медицина», 2021. – 336 с.

10. Курило, Олена. Уваги до сучасної української літературної мови /О. Курило. – 2-е вид. – К.: Видавництво Соломії Павличко "Основи", 2022. – 303 с.

11. Левченко О. П. Науковий стиль: культура мовлення: [навчальний посібник] / О. П. Левченко. – Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2012. – 204 с.

12. Лисенко Н. О. Культура наукової мови: [навчальний посібник] / Н. О. Лисенко, Н. В. Піддубна, О. О. Тележкіна. – Х.: Тім Пабліш Груп, 2015. – 224 с.

13. Микитюк О. Р. Сучасна українська мова: самобутність, система, норма : [навч. посібник] / О. Р. Микитюк. – 2-ге вид.,

доповн. – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2012. – 440 с.

14. Пономарів О. Д. Українське слово для всіх і для кожного / О. Д. Пономарів. – К.: Либідь, 2021. – 360 с.

15. Рильський М. Т. Словник і питання мовної культури /М. Т. Рильський // Зібр. творів: У 20 т. - К.: Наук. думка, 2021. - Т. 18. - С. 348.

16. Тетарчук І. В. Українська мова за професійним спрямуванням: [навчальний посібник для підготовки до іспитів] / І. В. Тетарчук, Т. Є. Дяків. – К. : «Центр учбової літератури», 2014. – 186 с.

17. Федик О. Мова як духовний адекват світу (дійсності) / О. С. Федик. - Львів: Місіонер, 2000. - С. 282.

18. Шутак А. Б. Культура професійного спілкування: контрольні вправи і тестові завдання : [навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів I – IV рівнів акредитації] / А. Б. Шутак, А. В. Ткач, Г. В. Навчук. – Чернівці : Видавництво БДМУ, 2012. – 182 с.

19. Ющук І. Рідна мова й інтелект / І. П. Ющук // Дивослово. - 2021. - № 10. — С. 10.

Ш. Довідкові джерела

1. Орфографічний словник українських медичних термінів /Л. І. Петрух, І. М. Головка, О. Я. Томашевська.- Львів: Вид. спілка “Словник”, 2021. - 474 с.

2. Словник української мови в 11-ти томах/ Заг. ред. акад. І. К. Білодіда. - Т.1- X1. - К.: Наукова думка, 1970-1980.

3. Новий англо-український українсько-англійський медичний словник .- К.:Арій, 2020.- 480 с.

4. Литвиненко Н П., Місник Н. В. Тлумачний словник медичних термінів: російською, латинською та українською мовами: для лікарів, науковців, студентів медичних навчальних закладів. - Львів: Вид-во “Перун”, 2018. - 848 с.

5. Словник медичної термінології //УАН: Інститут мовознавства. - К.: Наук. думка, 2021. - 113 с.

1У. Інформаційні ресурси

1. Державна мова – мова професійного спілкування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://stud24.ru/>.

2. Державна мова – мова професійного спілкування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.studopedia.info/>.

3. Культура писемного ділового мовлення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.linguistika.com.ua>.

4. Луковенко Т. Явище паронімії в українській мові [Електронний

ресурс] / Т. Луковенко. – Режим доступу:

<http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/15353/1/27-123-126.pdf>.

5. Мова професійного спілкування як функціональний різновид української літературної мови. Українська медична термінологія в професійному спілкуванні. Лексико-стилістичні норми. Словники у професійному спілкуванні. Типи словників. Роль словників у підвищенні мовної культури [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intranet.tdmu.edu.ua/>.

6. Нормативно-директивні документи МОЗ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mozdocs.kiev.ua/?nav=8>.

7. Трач-Росоловська С. В. Недоліки в оформленні та веденні медичних карт стаціонарного та амбулаторного хворого та їх значення для судово-медичної практики [Електронний ресурс] / С. В. Трач-Росоловська // Шпитальна хірургія. – 2021. – №4. – С. 99-102. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/shpkhir_2021_4_28.pdf.

8. Туровська Л. В. Термінологія і мова спеціального призначення: зони перетину [Електронний ресурс] / Л. В. Туровська. – Режим доступу: http://term_in.org/goods/15-1-1-1/category/id110/